

ter Baschara et *Parietes* et descendit --- in flumen *Fluviani*» (Villan., *Vi. Lit.* xv, 241). Això correspon a la ribera Sud del Fluvià, que no és Empordà, però sí comtat de Besalú (mentre que l'Empordà era comtat d'Empúries).

Com que el poble ara anomenat *Santa Llogaia*, sí que és Empordà i es troba uns 10 k. al N. de Bàscara, només es veu una solució del problema: suposar (és versemblant) que hi hagué dos llogarets diferents que prengueren el nom d'aquell *Abderrahmen*: el de Bàscara i (3) un altre, ja en terra empordanesa, a Sta. Llogaia; amb els segles el nom arabitant s'antiquà en tots dos casos, i seria reemplaçat per l'apel·latiu cat. *Parets* (que pogué al·ludir a les ruïnes de l'antic vilaret de nom aràbig). Aquí, però, es veu, pel document de 1115, que el nom aràbic del (3), havia pres posteriorment la forma *Ràmil*, resultat de (*Ade*)*rámän*, per dissimilació de les dues nasals *m-n*.

Doncs, sembla que això ens dóna l'explicació d'un NL de terres on els arabismes toponímics apareixen en massa. 4) Una pda. del te. de Cast. Pna. figura en el *Llibre de Vàlues* de 1398 escrita *Ramel* («un quartó de terra a *Ramel*» (grafia repetida 4 cops, p. 89), i també consta *Ramel* en J. Rocafort (*Libro de Cosas Notables de Cast. Pna.*, p. 89), obra que recull dades dels Ss. XVII-XVIII. Aquí tenim, doncs, la repetició quasi exacta del *Ramil* empordanès de 1115. Després la gran freqüència de la terminació catalana *-ell* ho ha trivialitzat en *Ramell* (*rámél*), que és la forma que hi vaig oir en la meua enq. de 1961 (xxix, 25.7); i així ja apareix també —si bé només un cop— en el *Llibre de 1398*. No lluny d'allà un altre cas de «redempció» cat. de tal arabisme: Coves de Vinromà (< *Aben-Râhman*).

5a) *Ram*, en el vast terme de Tortosa, no molt més tard de la conquesta, el límit de la zona en què es permet, a. 1340, «que hi haja abellers, va per lo flum d'Ebre --- entro delà *Ram* et, estenen-se vés la muntanya, vés lo raheguer [cf. *raïguer*, art. supra] mija legua» (*BABL* xi, 396), on l'ús sense article, junt amb la zona (en un temps en què s'hi mantenia encara, molt més arabisme) ja mostren que s'ha de tractar d'una altra deixa del NP que anem seguint: *Abd-er-Rahmen*, ací escapçat, sense el cap i sense la cua, havent passat primer per *Rame* i després més catalanitzat, levant-li la *-e* i identificant-lo amb el mot conegut *ram*.

El cas, en efecte, es repetia a Menorca —on ja ho anticipàrem en el vol. i, 243, i ara es veu evident— en el nom 5b) de la Torre del *Ram*, te. de Ciutadella (veg. allí i també en el vell mapa Sorà, de princ. del S. xix). És a la costa, tirant a Ferreries. Vegeu-ne un bell gravat en l'Arx. Salv. (ii, 470).

5c) Ja de ben antic, a les Pitiuses: platja *Es Ram*, a Eivissa, entre les Salines i els Cubells, alguna altra a Eivissa, i una a la costa Sud de Formentera (poc a l'O. de La Mola, xxxix, 38): ja en el *Rept.* d'Eivissa, on cal segmentar *Caria^t ar-Ram* (llegit *Caria Tarram*, en diversos passatges), especialment com alqueria del quartó de Sta. Eulàlia, al límit amb el de Balansat (ed. 60

Macabich, *Feud.*, 63.31). Aquí també es podria interpretar a base d'una altra forma de la mateixa arrel aràbiga: *qariat^t ar-rahm* 'alqueria de la misericòrdia'; i a Menorca *burg^t ar-rahm*, amb el mot *burg^t* traduït pel cat. *torre*: cosa aplicable, així mateix, a 5a). Potser el més segur és que hi participaren, confonent-se en la forma catalana, les dues filiacions, que el morisc percebia com inseparables per la idea.

Perquè a Eivissa ens hi indueix encara una altra variant: 6) *La Rama*, cala de la costa S., immed. O. del Cap del Falcó (xxxix, 38; i *Nomencl. Mar.*, n.º 9): car aquí la *-a* sembla revelar l'antecedència de *-an* de (*Abd-er*)*Râhman*.

7) *Ram*, junt amb Tarrantona, lloc de la rodalia immediata de la ciutat de Lleida (Lladonosa, *Ci. d. Lda.*, p. 92).

III. *Benirrama*, nom d'un dels llogarets de la vall valenciana de Gallinera, el cap de la parr. més oriental entre les 3 en què es divideix la Vall. Oït *binarâma*, a Teulada. Veg. les dades de SSiv. i la bona descripció que en dóna Cavanilles (ii, 152, n. 2). Evidentment *Bâni r-Râhman* 'fills del Misericordiós', o simplement *bâni r-râhma* 'els (homes) de la pietat' (amb *nomen unitatis* en *-a*, corresponent al més conegut *rahm*), on el *h* el veiem encara recordat en les grafies antigues: Cavanilles llegí *Benrabcna* en un ms. vell conservat llavors a l'esgl. de Benicivà (n. 1); Escolano reporta *Benerabacma*: sens dubte l'orig. de les dues imperfectes còpies, portaria *Benerachma*. C. 1590 el «Beato» hi trobava 10 cases morisques. Lapeyre (p. 44) n'hi troba 10 l'a. 1563; i el 1602, 13; i 12 en el seu annex Alcúdia.

Del mateix pot ser dimin. cat. un lloc *Binirramet* a Menorca, agre. a St. Lluís (xlv, 67.19), car Mascaró l'anomena «*Binirremet des Cavallers*», que suggeriria postular-ne un primitiu «*Binirrama de X.*».

IV. 1) Menys clar és que vingui d'aquest complex aràbic —per la *o* i per la situació nòrdica— un *Roma* de l'Albera. *Ribera de rôma*, amb una *o* més aviat oberta que, en aquests llocs, suposa normalment el nostre fonema *ó*; afl. de la dr. del Tec, que baixa de prop del Portús (part dels te. de La Clusa, Morellàs i el Voló), oït així a Albera (xxiv, 174, 175); («Rib. de *rôma*», a La Clusa: p. 180); del que diuen al Portús (p. 173) i a Albera resulta que és nom poc popular (al Voló només parlaven de Rib. de Morellàs, p. 183), i a Riunoguers pron. *al rôm*.

L'observador es pregunta si se li donà aquest nom perquè allí havien d'enfil·lar la llunyana ruta els romeus del Principat que feien cap a la Ciutat Eterna? Potser una naixença semi-culta fóra responsable de la pron. oberta. Fins i tot, perquè la forma de Riunoguers sense *-a* fóra deguda a una pron. afrancesada... (??). Van sorgint més dubtes: cal el consell de gent crítica i ben arrelada en els llocs. El silenci de la *Top.* de Ponsich es pot interpretar vàriament.¹ Car havent trobat tants testimonis a l'Empordà i més al Nord, de noms provinents d'antics *hispani* lingüísticament aràbics, i pen-